

Ivan FUČEK, *Moralno-duhovni život. Osoba. Savjest*, Verbum, Split 2003., 460 str.

Pred nama je djelo izvan niza i stila kako se do sada obrađivalo predmet i sadržaj onoga što bi prema klasičnom rasporedu išlo u dva traktata: moral i duhovnost, premda se ni danas nije otišlo daleko od toga. Djelo je izvan redovitog načina i po koncepciji i sadržaju: dijeli se u tri zasebne cjeline koje su međusobno povezane. O tome se može pročitati u predgovoru splitskog nadbiskupa Msgr. dr. Marina Barišića, i još više u Predgovoru samog autora.

Neobična je i sadržajna i opremska rasporedba djela, a koje se — čini se — svrstava u niz koji bi se vjerojatno mogao nazvati 'moralno-duhovni život'. Iz same opreme nije razvidno što je zapravo naslov a što podnaslov, ili što je nad-misao vodilja a što je ovo konkretno djelo ostvareno. Naime, djelo je obilježeno kao broj I., dakle svezak prvi, nakon čega se očekuju drugi svesci u tom nizu. Znatiželja je velika, i ne samo zato što je djelo izvan niza, izvan običaja, nego i zato što krije u sebi nastavke o kojima, za sada barem nije ništa rečeno. Barem bi poneki čitatelj rado imao pri ruci bilješke na istoj stranici gdje je tekst, a ne da ih mora tražiti negdje na kraju knjige. Premda će netko reći da se radije ne želi rastresati u čitanju teksta ubacivanjem bilježaka koje mogu odvući pozornost.

Sadržaj nalazimo na kraju djela, a on nas upućuje na dva dijela: prvi dio nosi naslov *Spoznati*, a drugi *Sprovesti*. Prvi bi dio činila opet dva dijela: osoba i savjest — pod teorijskim vidikom, a drugi dva dijela: opet osoba i savjest, ali pod naročitim praktičnim vidikom, tj. pitanja i odgovori iz životne prakse. Prema nekom općem dojmu djelo bi se moglo podijeliti u tri cjeline: osoba, savjest i prikaz slučajeva — koji se odnose na prvi i drugi dio.

Prvi dio prvog dijela, onaj o osobi, razvijat će se, što je također novina u pri-

stupu, od pitanja osobe od zigote i embrija, tj. od temeljnih moderno-znanstvenih bioloških datosti i zasada te sporenja bioetičke naravi, preko filozofskih i teoloških umovanja, pa kroz duhovno-mistično razmatranje po Kristu u Duhu Svetome do one političko-pravne konkretizacije — u njezinim veličajnim domovima i promašajima.

U drugom dijelu autor na svoj način, pod višestrukim vidicima, obrađuje o savjesti sve ono što je nekada klasični traktat donosio o toj temi, dakako, uz nove vidike. Tako se nižu povijesno-biblijski pristup, starokršćanski pisci, životna praksa, noviji dokumenti kao što su oni Drugoga vatikanskog sabora i posebno enciklika *Veritatis splendor*, stanja savjesti te savjest kao glas i svjetlo i višestruka norma. Savjest — sasvim naročito i vlastito obilježje ljudske osobe — uvijek je bila i ostala aktualna i nikad dorečena tema. Ništa manje i odgoj savjesti — odgoj i oblikovanje ličnosti. I unatoč brojnim radovima o savjesti na hrvatskom jeziku, čini se da još uvijek nije ujednačena i ustaljena terminologija. Nije isključena određena zbunjenost i u ovom djelu. Kad je, naime, riječ o stručnim izrazima, tako npr. kad je riječ o stanjima savjesti, o savjesti u zabludi i to nesavladivoj zabludi, čitamo (str. 200): »U tom slučaju savjest je *ispravna* ('osobno istinita')... *Vrijedi aksiom: Ispravnu, ali nesavladivo pogrešnu savjest ...*« Tako bi, gledom na stanje, savjest mogla biti istodobno ispravna i pogrešna.

Nije nepoznato da se kroz neka prošla desetljeća moralna teologija bila posvetila, možda čak i izolirala, gotovo isključivo pitanjima više akademske, apstraktne naravi, kao što je pitanje utemeljenja i opravdanja normi. Konkretnosti su bile nerijetko zaobidene, naime ono što se nekada nazivalo i obrađivalo u zasebnim djelima: slučajevi (*casus*, kazuistika). I to je imalo svoje odgovarajuće opravdanje u načelnom stavu, ističući zrelost i autonomiju pojedinca, njegovo pravo i dužnost, pretpostavljajući i mo-

ralnu zrelost, da sam — po svojoj savjesti — rješava svoje konkretne svakodnevne upite etičko–moralne naravi. Nakon što je bioetika vratila moralnu teologiju njezinoj svakodnevnoj brizi, brizi za stvarna živa i goruća pitanja etičko–moralne naravi i tako spasila taj vidik morala, postalo je očito da moralna djela ne mogu zadržati kazuistiku. Dva dijela drugog dijela ove autorove knjige posvećena su upravo tim pitanjima.

Samog autora, kao i njegovo novo djelo, nije potrebno posebno predstavljati čitateljskoj publici niti je poticati i oduševljavati na čitanje: bilo onoj znanstvenoj i stručnoj — teološko–katehetsko–pastoralnoj, bilo onoj na razini redovite vjerničke i pučke kulture i pobožnosti. O autorovoj vjernoj čitalačkoj publici govore njegova mnogobrojna rasprodana djela u prošlim tridesetak godina. Djelo pred nama, koje se predstavlja kao svojevrsna kruna njegova stvaralačkog rada, a još više cijeli niz, zacijelo će samo potvrditi navedene činjenice.

Valentin POZAIĆ

Frok ZEFI, *Djelovanje isusovaca u albanskom narodu*, Unija zajednice Albanaca u Republici Hrvatskoj, Zagreb 2002., str. 115.

Povijest nam pokazuje kako zajedničke okolnosti susjednih naroda uvjetuju i njihovu međusobnu povezanost na duhovnom, kulturnom i drugim planovima. To vrijedi i za hrvatsko–albanske odnose koji su, možemo reći, vrlo složeni i različiti. Knjiga *Djelovanje isusovaca u albanskom narodu* čiji je izdavač Unija Zajednice Albaska u Republici Hrvatskoj upravo nam to potvrđuje.

Autor knjige koju želim prikazati, Frok Zefi (Zefiq) rođen je 10. listopada 1961. godine u Binču na Kosovu. Osnovnu školu je završio u rodnome mjestu, a klasičnu gimnaziju u sjemeništu Svetoga Pavla — Paulinumu u Subotici. Filozofsko–teološki studij pohađao je u Đako-

vu, Sarajevu i Zagrebu gdje je i diplomirao na temi *Don Pavao Sogagni, instruktor albanskog jezika i odgojitelj klementinske mladeži*. Svećenik je Đakovačke i Srijemske biskupije i služi kao župnik u župi Podgajci Podravski kod Donjega Mihojca. Gotovo se sva njegova znanstvena istraživanja odnose na povijest albanskoga naroda u XVIII. stoljeću, uglavnom na tlu Hrvatske. Zefi je također autor i sljedećih knjiga: (1994.) *Mihael Summa nadbiskup skopski (1695–1777)* (prevedena je i na albanski; (1997.) *Albanci Klementinci u Hrtkovcima i Nikincima (1737–1997)* (prevedena je i na albanski); (2000.) *Skopsko–prizrenska nadbiskupija u 18. stoljeću* (knjiga je objavljena na albanskome jeziku); (2002.) *Župa Podgajci Podravski* (u koautorstvu s Antunom Devićem).

Njegova najnovija knjiga *Djelovanje isusovaca u albanskom narodu* napisana je na hrvatskom jeziku. Manjeg je formata, ali lijepog izgleda. Ovo djelo daje važan prinos hrvatskoj i albanskoj historiografiji i publicistici. Knjiga je podijeljena u dva dijela kojima prethodi *Predgovor* samog autora. U njemu se ističe i nakana knjige: »Ovim radom želim prikazati obnoviteljsko djelovanje redovničke zajednice (Družbe Isusove) u albanskom i hrvatskom narodu na Kosovu od 1888. godine, kada je utemeljena i isusovcima povjerena Albanska leteća misija, do 1912., kada su isusovci otišli iz svojega gostinca u Skoplju.« Na kraju Predgovora dodano je još i ovo: »Ovaj moj rad ujedno je i izričaj želje i molitve da Družba Isusova obnovi svoje djelovanje u potpuno poniženom albanskom narodu.«

Prvi dio knjige nosi naslov: *Družba Isusova i katolička obnova na Kosovu*. Ovdje su opisane prilike na Kosovu od polovine XIX. st. do 1912. godine. Isusovački misionari posjetili su više puta sve župe Skopske nadbiskupije i opisali stanovništvo, socijalno i vjersko stanje u Đakovici, Janjevu, Letnici, Peći, Prizrenu, Skoplju, Ferizaju–Uroševcu i Zjumu